Došlo dne:
- 5 -05- 2006 158/98

IV. ÚS 319/05

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu České republiky

Jménem České republiky

Ústavní soud rozhodl dne 24. dubna 2006 v senátě složeném z předsedkyně Vlasty Formánkové, soudce Miloslava Výborného a soudkyně Michaely Židlické o ústavní stížnosti [redacted] obou zastoupených JUDr. Ivanem Werlem, advokátem, Advokátní kancelář ve Velkém Meziříčí, Vrchovecká 2/74, proti usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.3.2005, č.j. 28 Cdo 340/2005-80, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 5.10.2004, č.j. 15 Co 19/2003-68, a rozsudku Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 3.12.2002, č.j. 7 C 2/2002-48, za účasti 1) Nejvyššího soudu ČR, 2) Krajského soudu v Brně, 3) Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou, jako účastníků řízení a vedlejšího účastníka Zemědělského družstva Netín, v likvidaci, 594 43 Netín, zastoupeného JUDr. Vladimírem Hodboděm, CSc., advokátem, Advokátní kancelář v Brně, Veveří 46, takto:

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.3.2005, č.j. 28 Cdo 340/2005-80, rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 5.10.2004, č.j. 15 Co 19/2003-68, a rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 3.12.2002, č.j. 7 C 2/2002-48, se zrušují.

Odůvodnění :

I.

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 3.6.2005 v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem doplněným o kvalifikovaný certifikát vydaný akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb se stěžovatelé domáhají zrušení shora uvedených rozhodnutí, neboť mají za to, že jimi bylo porušeno jejich právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina") a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva"), dále právo na rovné zacházení zaručené čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny, jakož i práva vyplývající z čl. 95 odst. 1 a čl. 90 Ústavy ČR.

II.

Stěžovatelé měli vůči žalovanému – v řízení před Ústavním soudem vedlejšímu účastníku - nárok na majetkový podíl dle zákona č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, ve znění pozdějších předpisů, ve výši 831 935,- Kč a hodnota tohoto podílu převyšovala 50 % ceny stavby ve vlastnictví

žalovaného. Stěžovatelé se žalobou ze dne 27.8.1993 dle ustanovení § 22 odst. 8 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o půdě") domáhali převodu vlastnického práva k výše uvedené stavbě.

Ve věci bylo rozhodováno obecnými soudy vícekrát. Ústavní stížností napadeným rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 3.12.2002 byla zamítnuta žaloba stěžovatelů na převedení stavby vepřína na pozemku st. č. 140 katastrálního území a obce Netín do jejich společného jmění manželů a bylo jim uloženo nahradit žalovanému Zemědělskému družstvu Netín, v likvidaci, náklady řízení v částce 2 460,60 Kč.

Rozsudku nalézacího soudu předcházela kupní smlouva ze dne 16.3.1998, kterou prodal žalovaný stavbu vepřína společnosti AGROS, a.s. Soud prvního stupně se zabýval otázkou, zda je kupní smlouva platná. Dovodil, že blokační ustanovení § 5 odst. 3 zákona o půdě zakazující povinné osobě nakládat s věcí, která má být vydána k uspokojení restitučního nároku, se na převod nemovitosti v případě uvedeném v ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě nevztahuje. Soud prvního stupně uvedl, že ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě zakládá pouze možnost za určitých podmínek věc převést, což je úkon odlišný od povinnosti věc vydat. Dále soud prvního stupně neshledal neplatnost kupní smlouvy ani pro rozpor s dobrými mravy dle ustanovení § 39 občanského zákoníku. Důsledkem tohoto právního závěru bylo to, že žalovaný, který ke dni rozhodování soudu nebyl vlastníkem stavby, nebyl pasivně legitimován. Z uvedeného důvodu soud žalobu zamítl.

Proti shora uvedenému rozsudku Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou podali stěžovatelé odvolání. V něm poukázali zejména na to, že žalovaný i kupující dobře věděli, že převádějí stavbu, která je předmětem probíhajícího soudního sporu a jednali přinejmenším v nepřímém úmyslu zabránit úspěchu žalobců ve věci. Stěžovatelé nadále namítali neplatnost kupní smlouvy, neboť se dle jejich názoru jednalo o obcházení zákona o půdě. Rozsudkem Krajského soudu v Brně byl rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou potvrzen. Odvolací soud se s názorem soudu prvního stupně ztotožnil a mimo jiné uvedl, že žalovaný byl vlastníkem budovy - vepřína - s právy vlastníka upravenými v ustanovení § 123 občanského zákoníku. Tato jeho vlastnická práva nebyla omezena žádným dalším právním předpisem, neboť se ustanovení § 5 odst. 3 zákona o půdě na projednávanou věc nevztahuje. Odvolací soud uvedl, že samotná skutečnost, že stěžovatelé uplatnili svůj nárok u soudu, nemůže bránit povinné osobě v tom, aby zákonem připuštěnými způsoby uspokojila také další osoby. Žalovanému nebyl prokázán úmysl obejít zákon a zabránit uspokojení nároku žalobců. Dále odvolací soudu upozornil na to, že nároky stěžovatelů vyčíslené v jejich transformačních podílech vůči žalovanému nezanikly a nadále žalovaného stíhá povinnost nároky stěžovatelů uspokojit.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali stěžovatelé dovolání k Nejvyššímu soudu. Dovolání bylo odmítnuto, neboť Nejvyšší soud neshledal rozsudek odvolacího soudu za zásadní po právní stránce ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Nejvyšší soud poukázal na svůj rozsudek ze dne 27.6.2000, sp. zn. 24 Cdo 1116/99, který připouští výklad, že převod stavby poté, kdy oprávněná osoba u soudu vznesla návrh na její převod podle ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě, lze podle okolností a za použití extenzivního výkladu hodnotit jako obcházení zákona, jež může způsobit neplatnost převodu. Předpokladem ovšem je, že má soud za prokázané, že k převodu došlo s úmyslem vlastníka stavby takto zákon obejít. Dovolací soud shledal, že v dané věci odvolací soud z takového výkladu vyšel a skutková zjištění vedla k závěru, že úmysl zákon obejít na straně žalovaného

prokázán nebyl. Vzhledem k tomu, že tato sporná právní otázka byla již v judikatuře Nejvyššího soudu řešena, se dovoláním stěžovatelů Nejvyšší soud meritorně nezabýval.

III.

Stěžovatelé ve své ústavní stížnosti rekapitulují dosavadní průběh řízení a uvádí argumenty přednesené před obecnými soudy. Stěžovatelé v souvislosti s projednávaným případem považují za ústavně konformní výklad ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě, jak analogickou aplikaci ustanovení § 5 odst. 3 zákona o půdě, tak aplikaci ustanovení § 39 občanského zákoníku. Dle názoru stěžovatelů je třeba použít výklad extenzivní, neboť zákon o půdě je třeba vykládat tak, aby jeho aplikací bylo možno dosáhnout účelu, který zákonodárce sledoval (náprava křivd). V těch případech, kdy zákonodárce k restituci přistoupil, nelze práva restituentů interpretovat zužujícím způsobem. Stěžovatelé tvrdí, že rozhodnutí obecných soudů vedou ke zcela absurdnímu závěru, zásadně nepřijatelnému, umožňujícímu de facto každému povinnému z hlediska ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě prostým převodem sporné stavby znemožnit realizaci nároku vyplývajícího ze zákona o půdě. Takový výklad fakticky neguje samotný smysl ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě. Na základě výše uvedených argumentů mají stěžovatelé za to, že napadená rozhodnutí jsou projevem zřejmé libovůle v soudním rozhodování, čímž vybočují z mezí ústavně stanoveného postupu.

IV.

Je třeba uvést, že kauzou stěžovatelů o převod shora uvedené stavby se již Ústavní soud zabýval. Nálezem ze dne 9.10.2001, sp. zn. II. ÚS 277/99, Ústavní soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8.3.1999, sp. zn. 37 Co 925/96, 37 Co 547/98, a rozsudek Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 16.8.1996, č.j. 5 C 1018/93-26, ve spojení s doplňujícím rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 10.6.1998, č.j. 5 C 1018/93-47. Ústavní soud rozhodoval o ústavně konformním výkladu ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě v tom smyslu, zda toto ustanovení vylučuje či nevylučuje převedení stavby na vlastníka pozemku, který nevlastní celý pozemek pod stavbou. Ústavní soud dospěl k závěru, že pro výklad zákona o půdě je třeba použít výklad extenzivní a uvedené ustanovení je třeba vykládat tak, aby jeho aplikací bylo možno dosáhnout účelu, který zákonodárce sledoval. Je možné převést stavbu vlastníkovi pozemku, i když stavba, jejíhož vydání se vlastník domáhá, nestojí celá na jeho pozemku. Již v tomto svém nálezu (a nejen v něm) Ústavní soud upozornil na nutnost vykládat ustanovení zákona o půdě s ohledem na účel tohoto zákona, jehož cílem je v určité míře reparovat následky porušení základních práv vlastníků v období totality, takže nelze práva restituentů interpretovat zužujícím způsobem.

V.

Dříve, než může Ústavní soud přikročit k věcnému přezkumu napadených rozhodnutí, je povinen zjistit, zda ústavní stížnost splňuje všechny náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu"), tedy mimo jiné i to, zda byla podána včas a zda je přípustná.

Právní zástupce stěžovatelů zaslal dne 3.6.2005 Ústavnímu soudu podání označené jako ústavní stížnost v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem prostřednictvím akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb. Toto písemné podání právní zástupce stěžovatelů ve lhůtě tří dnů písemně nedoplnil.

Ústavní soud byl tedy postaven před otázku, zda podání má procesní účinky, a je návrhem na zahájení řízení. Návrh na zahájení řízení se podává písemně Ústavnímu soudu (ustanovení § 34 odst. 1 věta prvá zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud odloží podání, která nejsou návrhy na zahájení řízení [ustanovení § 41 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud v dosavadní praxi vykládal písemnou formu extenzivně za přiměřeného použití ustanovení § 42 odst. 3 občanského soudního řádu, a byla tak akceptována i podání telegrafem, pokud byla písemně doplněna nejpozději do tří dnů, i podání telefaxem, pokud byl ve stejné lhůtě předložen originál, případně písemné podání shodného znění. Vzhledem k tomu, že úprava podání v elektronické podobě není v zákoně o Ústavním soudu obsažena, je i tady nutno přiměřeně použít úpravu obsaženou v občanském soudním řádu (ustanovení § 63 zákona o Ústavním soudu).

Ustanovení § 42 odst. 1 věta prvá občanského soudního řádu zní : *„Podání je možno učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky nebo telefaxem."*

Ustanovení § 42 odst. 3 občanského soudního řádu zní : *„Podání obsahující návrh ve věci samé učiněné telegraficky je třeba písemně doplnit nejpozději do tří dnů, je-li písemné podání učiněno telefaxem nebo v elektronické podobě, je třeba v téže lhůtě jej doplnit předložením jeho originálu, případně písemným podáním shodného znění. K těmto podáním, pokud nebyla ve stanovené lhůtě doplněna, soud nepřihlíží. Stanoví-li to předseda senátu, je účastník povinen soudu předložit originál (písemné podání shodného znění) i jiných podání učiněných telefaxem."*

Za použití pouze jazykového výkladu shora uvedených ustanovení občanského soudního řádu by Ústavní soud nemohl k elektronickému podání stěžovatelů přihlížet a muselo by být odloženo. Ústavní soud je však přesvědčen, že za použití dalších metod výkladu právních norem lze dojít k závěru, že povinnost stěžovatele uvedená v ustanovení § 42 odst. 3 občanského soudního řádu, tedy písemně doplnit své elektronické podání do tří dnů, se nevztahuje na podání v elektronické podobě, jestliže je k němu připojen uznávaný elektronický podpis dle ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a změně některých dalších zákonů (dále jen „zákon o elektronickém podpisu").

První metodou výkladu, kterou Ústavní soud použil, byl výklad historicko-teleologický. Historicko-teleologickým výkladem je zjišťován účel, k němuž měla právní úprava sloužit v době svého přijetí. Směřuje tedy ke zjištění skutečného úmyslu, který zákonodárce měl při přijetí právního předpisu. Záměr zákonodárce lze nalézt v důvodových zprávách, neboť pokud není prokázán opak, je třeba mít za to, že zákonodárce přijal se samotným předpisem i jeho záměr.

Zákon o elektronickém podpisu deklaroval, že jeho účelem je (dle ustanovení § 1) upravit v souladu s právem Evropských společenství používání elektronického podpisu, elektronické značky, poskytování certifikačních služeb a souvisejících služeb poskytovateli usazenými na území České republiky, kontrolu povinností stanovených tímto zákonem a sankce za porušení povinností stanovených tímto zákonem.

Relevantní právní úpravou Evropských společenství je směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy (Úřední list ES z 19.1.2000, L 13/12). Cílem této směrnice je odstranit překážky pro elektronickou komunikaci a elektronický právní styk, které vyplývají z různých pravidel o právním uznání elektronických podpisů a o akreditaci tzv. ověřovací služby v členských

státech. V čl. 5 směrnice o zásadách Společenství pro elektronické podpisy jsou členské státy zavázány, aby tzv. zaručené elektronické podpisy založené na kvalifikovaných osvědčeních a vytvořené pomocí prostředků pro bezpečné vytváření podpisu byly po právní stránce spojeny se stejnými právními následky jako vlastnoruční podpisy, které jsou na papírovém podkladu. Smyslem a účelem této směrnice je tedy ulehčení použitelnosti elektronického podpisu a docílení jeho rovnocenného postavení s podpisem vlastnoručním.

V důvodové zprávě k zákonu o elektronickém podpisu (III. volební období Poslanecké sněmovny, 1999, tisk 415/0) je v oddíle věnovanému odůvodnění hlavních principů návrhu zákona uvedeno, že hlavním principem navrhovaného zákona je zajistit, že datové zprávy nesmí být diskriminovány, tj. že nesmí existovat rozpor v zacházení mezi datovými zprávami a dokumenty na papíře. Důvodová zpráva k ustanovení § 2 zákona o elektronickém podpisu uvádí, že zaručený elektronický podpis jako jeden z druhů elektronického podpisu představuje ekvivalent „ověřeného podpisu" na papíru a využívá takových technologických postupů, které umožňují jednoznačnou identifikaci a autentizaci osoby, která podpis vytvořila. K ustanovení § 3 je dále uvedeno, že zaručený elektronický podpis zaručuje, že datovou zprávu podepsala oprávněná osoba. Zaručené elektronické podpisy podložené osvědčením vydaným ověřovatelem informací (poskytovatelem certifikačních služeb) budou uznány jako vlastnoruční podpis v případech, kdy takový vlastnoruční podpis požadují právní předpisy nebo dohoda stran.

Historický vývoj ustanovení upravujících podání v elektronické podobě v § 42 občanského soudního řádu byl následující.

Zákonem o elektronickém podpisu bylo ustanovení § 42 odst. 1 věta první občanského soudního řádu novelizováno (s účinností k 1.10.2000) tak, že: „Podání je možno učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky nebo telefaxem." Dle procesualistické teorie mělo podání v elektronické podobě procesní účinky jen tehdy, jestliže bylo také elektronicky podepsáno způsobem stanoveným v zákoně o elektronickém podpisu. Neobsahovalo-li podání také náležitý elektronický podpis, soud k němu nepřihlížel (Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 152). Vzhledem k tomu, že zákon o elektronickém podpisu nenovelizoval i ustanovení § 42 odst. 3 občanského soudního řádu, nebylo možné podat soudu podání v jiné elektronické podobě než se zaručeným elektronickým podpisem.

Zákonem č. 226/2002 Sb., kterým byly novelizovány procesní předpisy v souvislosti s elektronickým doručováním, byla v ustanovení § 42 odst. 1 občanského soudního řádu zrušena slova „podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů" a do ustanovení § 42 odst. 3 občanského soudního řádu byla za slova "učiněno telefaxem" vložena slova "nebo v elektronické podobě", přičemž tato úprava trvá od účinnosti zákona (1.7.2002) dodnes. Tím byla připuštěna elektronická podání i bez připojeného zaručeného elektronického podpisu, avšak za podmínky, že budou písemně doplněna nejpozději do tří dnů. Novelizace procesních předpisů zavedená zákonem č. 226/2002 Sb. měla dle důvodové zprávy k tomuto zákonu (III. volební období Poslanecké sněmovny, 2002, tisk 1225) sledovat promítnutí koncepce elektronického způsobu komunikace zakotvené v zákonu o elektronickém podpisu a mělo dojít k dalšímu zpřesnění v předmětné oblasti.

Je tedy zřejmé, že úmyslem zákonodárce při přijetí novely č. 226/2002 Sb. nebylo negovat použití elektronického podpisu jako institutu rovnocenného písemnému

vlastnoručnímu podpisu, ale pouze rozšířit komunikaci se soudní mocí na možnost učinit podání v elektronické podobě i bez zaručeného elektronického podpisu.

Objektivně-teleologickým výkladem, jehož úlohou je vystihnout smysl a účel právní normy v souvislosti s potřebami společnosti v aktuální situaci, v níž se má norma realizovat, nutno dojít k závěru, že původní účel této právní normy je i nadále zachován. Jejím cílem je i v současnosti usnadnit doručování podání prostřednictvím elektronické komunikace tak, aby byla v co největší míře zajištěna rovnost elektronických podání s podáními v písemné podobě na papíře. Z toho lze vyvodit, že výklad ustanovení § 42 odst. 1 věta prvá o.s.ř. po novele provedené zákonem o elektronickém podpisu č. 227/2000 Sb. je i nadále zachovatelný a podání v elektronické podobě splňující výše uvedené požadavky zákona o elektronickém podpisu je podáním rovnocenným s podáním v písemné podobě na papíře s vlastnoručním podpisem, zatímco elektronicky učiněné podání bez zaručeného elektronického podpisu je nutné do 3 dnů doplnit.

K tomuto závěru přispívá i systematický výklad v rámci dalších procesních předpisů, neboť normu nelze vykládat izolovaně, ale též v souvislostech celého právního řádu.

Dle ustanovení § 37 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění účinném k 3.6.2005, lze podání obsahující úkon, jímž se disponuje řízením nebo jeho předmětem, provést písemně, ústně do protokolu, popřípadě v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona. Podání je možno učinit i v elektronické podobě bez elektronického podpisu, musí být však do tří dnů potvrzeno písemným podáním shodného obsahu.

Rovněž podle zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění účinném k 3.6.2005, je možné učinit podání v elektronické podobě. Dle ustanovení § 59 odst. 2 trestního řádu ten, kdo činí podání v elektronické podobě podle zvláštního právního předpisu, uvede současně poskytovatele certifikačních služeb, který jeho certifikát vydal a vede jeho evidenci, nebo certifikát připojí k podání. Podání splňující tyto požadavky není nutné dále doplňovat.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění platném k 3.6.2005 a účinném od 1.1.2006, umožňuje v ustanovení § 37 odst. 4 učinit podání písemně nebo ústně do protokolu anebo v elektronické podobě podepsané zaručeným elektronickým podpisem. Podání v elektronické podobě bez zaručeného elektronického podpisu je třeba doplnit do 5 dnů.

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění účinném k 3.6.2005, v ustanovení § 21 odst. 4 umožňuje učinit podání v elektronické podobě podle zvláštního předpisu, současně musí být uveden poskytovatel certifikačních služeb, který certifikát vydal a vede příslušnou evidenci, nebo je povinen certifikát připojit k podání. Podání v elektronické podobě nesplňující tyto požadavky musí být do tří dnů po odeslání opakováno písemně nebo ústně do protokolu (ustanovení § 21 odst. 5 zákona o správě daní a poplatků).

I systematický výklad relevantních ustanovení dalších procesních předpisů tedy ukazuje, že elektronické podání s připojeným elektronickým podpisem splňujícím specifické požadavky uvedené v zákoně o elektronickém podpisu má procesní účinky bez dalšího.

Zákon o elektronickém podpisu obsahuje několik druhů elektronického podpisu, a to kromě „běžného" elektronického podpisu (ustanovení § 2 písm. a)) i několik variant zaručeného elektronického podpisu. Právní teorie však dosud definitivně nevyřešila otázku,

kolik typů zaručeného elektronického podpisu v současné době existuje nebo může existovat (srov. Matejka, J., Chum, V.: K právní úpravě elektronického podpisu, Bulletin advokacie, č. 3/2002; Hulmák, M.: Elektronický právní styk, Právní rozhledy, č. 7/2005). Ústavní soud byl postaven před otázku, který z druhů zaručeného elektronického podpisu je způsobilým vyvolat procesní účinky bez písemného doplnění podání. Dle názoru Ústavního soudu jím je „uznávaný elektronický podpis" dle ustanovení § 11 zákona o elektronickém podpisu. Ten totiž zajišťuje dostatečnou jistotu, že podání vytvořila osoba, která je pod ním podepsána, a zákonodárce jeho užití v obdobných případech předpokládá. V ustanovení § 11 odst. 1 věta prvá zákona o elektronickém podpisu je uvedeno, že v oblasti orgánů veřejné moci je možné za účelem podpisu používat pouze zaručené elektronické podpisy a kvalifikované certifikáty vydávané akreditovanými poskytovateli certifikačních služeb (dále jen „uznávaný elektronický podpis"). To platí i pro výkon veřejné moci vůči fyzickým a právnickým osobám. Pokud je uznávaný elektronický podpis užíván v oblasti orgánů veřejné moci, musí kvalifikovaný certifikát obsahovat takové údaje, aby osoba byla jednoznačně identifikovatelná.

Nejvyšší verifikační hodnotu ze zaručených elektronických podpisů má tedy právě uznávaný elektronický podpis. Zatímco u vlastnoručního podpisu se vychází především z toho, že je výsledkem individuálního a relativně stálého písemného projevu člověka, u zaručeného elektronického podpisu jde pouze o schopnost provést nějaký úkon, který je vázán na dostupnost prostředku pro vytvoření takového podpisu. Zatímco v případě vlastnoručních podpisů je možno znalecky dokazovat skutečnost, že určitý podpis náleží určité osobě, v případě zaručeného elektronického podpisu toto možné není. Znalec zde potvrzuje pouze skutečnost, že datová zpráva byla podepsána prostřednictvím konkrétních prostředků, a nikoli skutečnost, že ji podepsala určitá konkrétní osoba (Matejka, J., Chum, V.: K právní úpravě elektronického podpisu, Bulletin advokacie, č. 3/2002, str. 38). Z těchto důvodů je třeba klást na podání prostřednictvím veřejné datové sítě zvýšené požadavky, jak je to ostatně reflektováno i ve shora uvedeném ustanovení § 11 zákona o elektronickém podpisu.

Poté, co Ústavní soud přezkoumal způsobilost písemně nedoplněného podání v elektronické podobě s připojeným uznávaným elektronickým podpisem být návrhem na zahájení řízení, musel konstatovat, že ústavní stížnost vykazuje vady, neboť neobsahuje originál plné moci. Stěžovatelé k výzvě Ústavního soudu přípisem doručeným dne 16.6.2005 své podání o originál plné moci doplnili, pročež mohl Ústavní soud přistoupit k meritornímu projednání věci.

VI.

Ústavní soud si vyžádal od účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení vyjádření k podané ústavní stížnosti.

Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou ve svém vyjádření ze dne 29.6.2005 odkázal na obsah spisu sp. zn. 7 C 2/2002 a blíže se k věci nevyjádřil.

Krajský soud v Brně ve svém vyjádření ze dne 27.6.2005 uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou a v podrobnostech odkázal na obsah odůvodnění rozsudku.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 18.7.2005 odkázal na podrobné odůvodnění napadeného usnesení a dále uvedl, že v předchozí judikatuře (viz výše sp. zn. 24 Cdo 1116/99) svůj právní názor vyjádřil. Z tohoto důvodu nebylo možno podrobit

přezkumu správnost skutkových závěrů obou stupňů, neboť rozhodnutím odvolacího soudu nebyla řešena otázka zásadního právního významu.

Vedlejší účastník Zemědělské družstvo Netín, v likvidaci, se k ústavní stížnosti vyjádřil podáním ze dne 22.7.2005. Vedlejší účastník považoval ústavní stížnost za zcela nedůvodnou. Dále uvedl, že pokud se v průběhu doby v ČR ustálila judikatura v tom směru, že oprávněným osobám náleží plnění v penězích, pak povinné osoby musí mít možnost se svým majetkem disponovat, tento prodat a výtěžek použít na úhradu svých závazků vůči osobám oprávněným. Rovněž základní povinností likvidátora kteréhokoli subjektu je veškerý majetek zpeněžit a získané prostředky použít na úhradu závazků daného subjektu. Jen toto bylo motivem likvidátora, vedlejšího účastníka řízení, při převodu předmětné nemovitosti.

VII.

Ústavní soud si vyžádal spisy Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou, sp. zn. 7 C 2/2002, 5 C 103/98, 5 C 1018/93, přezkoumal napadená rozhodnutí a spisové podklady z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a svobod, a poté dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyslovil, že není běžnou vyšší instancí v systému všeobecného soudnictví a že není vrcholem soustavy obecných soudů, ani není ve vztahu k těmto soudům soudem nadřízeným. Ústavní soud na druhé straně opakovaně připustil, že interpretace právních předpisů obecnými soudy může být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, a zasáhne tak do některého ústavně zaručeného základního práva; to je případ stěžovatelů.

Ústavní soud má za to, že se k případu stěžovatelů dostatečně vyjádřil už v předchozím nálezu Ústavního soudu ze dne 9.10.2001, sp. zn. II ÚS 277/99, ve kterém jasně deklaroval, že ratio legis zákona o půdě je obsaženo v prvním odstavci jeho preambule a s ohledem na tento vytýčený cíl je nutno práva restituentů interpretovat.

Čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR stanoví, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby. Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem, který ve výroku a odůvodnění obsahuje, o čem a s jakým výsledkem Ústavní soud rozhodl. Právní názor Ústavního soudu uvedený v odůvodnění takového nálezu je výrazem aplikace Ústavy ČR, Listiny, či odpovídající mezinárodní úmluvy ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR.

Nerespektování právního názoru uvedeném v nálezu Ústavního soudu vyvolává nejistotu, zda obecný soud skutečně plní dispozici čl. 90 Ústavy ČR, stanovící povolanost obecného soudu k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytoval ochranu právům. To má negativní dopad na právní jistotu občanů, která je nezbytným důsledkem demokratické povahy ústavního státu a jíž musí odpovídat i chování právního státu, jež musí být nejen ve shodě s formálně-právními předpisy, ale i spravedlivé. Nerespektování nálezu Ústavního soudu zakládá porušení principu rovnosti, jakož i dotčení v právní jistotě občanů a je důvodem ke zrušení rozhodnutí obecných soudů (srov. např. I. ÚS 70/96, Sb. n. u. ÚS, svazek č. 7, nález č. 29, strana 191; III. ÚS 648/2000, Sb. n. u. ÚS, svazek č. 22, nález č. 60 str. 39, III. ÚS 686/04, www.judikatura.cz, III. ÚS 561/04, www.judikatura.cz).

I když by ústavní stížností napadená rozhodnutí mohl Ústavní soud zrušit pouze pro nerespektování právního názoru uvedeného v předchozím nálezu Ústavního soudu, sp. zn.

II.ÚS 277/99, považuje za vhodné uvést další důvody, které ho vedly ke zrušení napadených rozhodnutí.

Základní otázkou, kterou Ústavní soud v daném případě řešil, bylo, zda došlo k porušení práva na spravedlivý proces, když obecné soudy uznaly platnost kupní smlouvy mezi žalovaným a společností AGROS, a.s., jejíž uzavření považuje stěžovatel za obcházení zákona o půdě.

Ustanovení § 22 odst. 8 věta první (od 1.1.2003 odst. 7) zákona o půdě stanoví : *„Je-li na pozemku vlastníka stavba ve vlastnictví jiné právnické osoby, která zajišťuje zemědělskou výrobu, nebo stavba ve vlastnictví státu, a má-li vlastník pozemku nevypořádané nároky na poskytnutí náhrad dle tohoto zákona nebo na vydání majetkového podílu dle zákona č. 42/1992 Sb., ve výši nejméně 50 % ceny stavby vůči vlastníkovi stavby, může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout soud o převodu stavby vlastníkovi pozemku.“*

Ustanovení § 5 odst. 3 věta první zákona o půdě zní : *„Povinná osoba je povinna s nemovitostmi až do jejich vydání oprávněné osobě nakládat s péčí řádného hospodáře, ode dne účinnosti tohoto zákona nemůže tyto věci, jejich součásti a příslušenství převést do vlastnictví jiného.“*

Ústavní soud se neztotožňuje s argumentací stěžovatelů, že lze per analogiam legis aplikovat blokační ustanovení § 5 odst. 3 zákona o půdě na výše uvedené ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě. Obecné soudy jazykovým výkladem správně dovodily, že blokační ustanovení se vztahuje pouze k vydání nemovitosti osobou povinnou, a nikoliv k možnosti vydání soudního rozhodnutí o převodu vlastnického práva.

V daném případě však Ústavní soud považuje za důvodnou námitku stěžovatelů tvrdící obcházení zákona ze strany žalovaného.

Obcházení zákona bylo Ústavním soudem definováno jako jednání, které spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího (srov. II. ÚS 119/01, Sb. n. u. ÚS, svazek č. 30, nález č. 47, str. 9).

Zákaz obcházení zákona ve vztahu k danému případu má základ v čl. 11 odst. 3 věta druhá Listiny ve kterém je stanoveno, že vlastnictví : *„Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými zájmy.“*

Tento ústavněprávní zákaz zneužití práv se v zákonné rovině projevuje i v ustanovení § 39 občanského zákoníku, které neplatností sankcionuje právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází.

V posuzovaném případě uzavření kupní smlouvy samo o sobě zákonu neodporovalo. Převodem nemovitosti však žalovaný fakticky zabránil soudu rozhodnout o převodu vlastnického práva dle ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě, neboť nový vlastník nemovitosti postrádá ve věci pasivní legitimaci. Žalovaný uzavřením kupní smlouvy zneužil svého vlastnického práva k negaci institutu převodu vlastnického práva zakotveného v citovaném ustanovení zákona o půdě, neboť musel vědět, že prodejem stavby, vzhledem

k dosud neskončenému sporu stěžovatelům znemožní úspěšně uplatnit právo, které jim citované ustanovení zákona o půdě přiznávalo a přiznává. Dle názoru Ústavního soudu může jít o obcházení zákona, i když byl výtěžek rozdělen podle zákona mezi členy družstva, jak ve svém vyjádření uvádí vedlejší účastník Zemědělské družstvo Netín, v likvidaci, neboť likvidátor sám upřednostnil právo na uspokojení pohledávky jedné skupiny osob před druhými.

Ústavní soud tedy považuje za důvodnou námitku stěžovatelů, že rozhodnutí obecných soudů vedou k nepřijatelnému závěru, že pouhým převodem vlastnického práva ke sporné nemovitosti lze znemožnit realizaci práva zakotveného v ustanovení § 22 odst. 8 zákona o půdě, a de facto tak dochází k negaci účelu tohoto ustanovení.

Ústavní soud upozorňuje na to, že soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům a stanovenými způsoby jsou postupy v souladu s občanským soudním řádem, který soudům ukládá postupovat nejen tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávání zákonů, ale též tak, aby nebylo zneužíváno práv (§ 1, § 2 o.s.ř.).

Absolutní neplatnost právního úkonu nastává dle ustanovení § 39 občanského zákoníku ex lege a soud k ní přihlíží z úřední povinnosti. Není nutné ji namítat. Nastává bez ohledu na to, která ze smluvních stran ji způsobila (srov. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2002, s. 192). Obecné soudy však ustanovení § 39 na zjištěný skutkový stav neaplikovaly a dospěly k závěru, který je v extrémním nesouladu se zjištěným skutkovým stavem. Vadnou právní kvalifikací věci došlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelů na spravedlivý proces chráněného čl. 36 Listiny.

Další hledisko, které musí soudy při aplikaci ustanovení § 22 odst. 8 (nyní odst. 7) zákona o půdě zvažovat, je i účelné využití pozemku, na němž předmětná stavba stojí, a stejně tak využití pozemků přilehlých. Cílem zákona o půdě uvedeným v jeho preambuli je nejen snaha zmírnit následky některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v období let 1948 až 1989, ale i dosažení zlepšení péče o zemědělskou a lesní půdu obnovením původních vlastnických vztahů k půdě a upravení vlastnických vztahů k půdě v souladu se zájmy hospodářského rozvoje venkova. Upřednostnění pohledávky vlastníka pozemku, na němž stavba stojí, je v daném případě odůvodněno nejen snahou o zmírnění majetkových křivd, ale i snahou o zlepšení péče o zemědělskou půdu a její ekonomické využití, neboť dochází k žádoucímu spojení vlastnictví stavby a pozemku.

Ústavní soud shledal v dané kauze zásadní odlišnost od případu řešeného před Nejvyšším soudem pod sp. zn. 24 Cdo 1116/99. V případu stěžovatelů došlo k prodeji sporné nemovitosti nikoli po pravomocném zastavení řízení, jako tomu bylo v případu vedeném u Nejvyššího soudu pod sp. zn. 24 Cdo 1116/99, ale za probíhajícího soudního sporu. Žalovaný tedy musel vědět, že stěžovatelé na svém nároku trvají a svým jednáním jim znemožní uplatnění jejich nároku, což svědčí nejméně pro existenci úmyslu nepřímého ve vztahu k obcházení zákona o půdě.

Z takto vyložených důvodů Ústavní soud shledal podanou ústavní stížnost zcela důvodnou, neboť obecné soudy všech stupňů v řízení před nimi zatížily svá rozhodnutí vadami zakládajícími jejich protiústavnost. Vedle nerespektování právního názoru

vysloveného v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 277/99, který je dle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazný pro všechny orgány a osoby, lze konstatovat i porušení základních práv a svobod stěžovatelů. Ústavní soud opakovaně judikoval, že v případě, kdy právní závěry obecného soudu jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními, je možné považovat takové rozhodnutí za odporující čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 1 Ústavy a čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz např. III. ÚS 671/02, Sb. n. u. ÚS., svazek č. 29, nález č. 10; II. ÚS 404/98, Sb. n. u. ÚS., svazek č. 16, nález č. 151); k takovému extrémnímu nesouladu zakládajícímu protiústavnost došlo i v případě stěžovatelů.

Z výše uvedených důvodů proto Ústavní soud napadená rozhodnutí dle ustanovení § 82 odst. 1 a 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění, zrušil.

Pokud jde o tvrzené porušení čl. 90 a čl. 95 Ústavy ČR, s ohledem na jejich systematické zařazení v Ústavě je zřejmé, že uvedené články v podstatě garantují zásadní principy činnosti soudní moci, nikoliv však subjektivní ústavní práva. Z tohoto hlediska se tedy podle názoru Ústavního soudu nelze uvedených článků samostatně dovolávat.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. dubna 2006

ÚSTAVNÍ SOUD -8-

Vlasta Formánková
předsedkyně senátu